

OPINIE SEPARATĂ

expusă în temeiul art.27 alin.(5) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art.67 din Codul jurisdicției constituționale

1. În cadrul deliberărilor asupra Hotărârii nr.16 din 25 iunie 2013, prin care Curtea a declarat neconstituționale prevederile Art. XI pct.16 din Legea nr. 29 din 6 martie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, prin care s-a modificat art.449 din Codul de procedură civilă, fiind exclus temeiul de revizuire a hotărârii judecătorești pentru motivul *aplicării unei legi declarate neconstituționale de către Curtea Constituțională*, am ajuns la o altă concluzie, din care cauză expun prezenta opinie.

2. Consider că abrogarea lit. f) a art.449 din Codul de procedură civilă, care prevedea ca temei de declarare a revizuirii *aplicarea unei legi declarate neconstituționale de către Curtea Constituțională*, nu presupune încălcarea principiului accesului liber la justiție. Nu sunt de acord cu afirmația că excluderea lit. f) de la art. 449 din Codul de procedură civilă „constituie o limitare nepermisă a mijloacelor procedurale care asigură dreptul persoanelor la o satisfacție efectivă.”

3. În Constituție, accesul liber la justiție este conceput ca un drept al oricărei persoane de a se putea adresa justiției pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor sale legitime, asigurându-se toate garanțiile dreptului la un proces echitabil.

4. Dreptul de acces la justiție nu are un caracter absolut, fiind supus anumitor limitări. Aceste limitări sunt impuse de puterea de stat, în formele și modalitățile prevăzute de lege. Astfel, legiuitorul poate institui reguli speciale de procedură, precum și modalități speciale de exercitare a drepturilor procedurale.

5. În Hotărârea nr.16 din 28 mai 1998 Curtea Constituțională menționează că stabilirea competenței instanțelor judecătorești, a procedurii de examinare a litigiilor, precum și a căilor de atac face obiectul unor legi organice și constituie competența exclusivă a Parlamentului.

6. Țin să menționez că principiul accesului liber la justiție urmează a fi privit și prin prisma instituției excepției de neconstituționalitate. Astfel, prin intermediul instituției excepției de neconstituționalitate, părților, în cadrul unui proces de judecată, li se acordă dreptul să solicite controlul constituționalității legii care urmează a fi aplicată de către instanță, dacă se ajunge la concluzia că prevederile actului legislativ ce urmează a fi aplicat nu sînt conforme prevederilor constituționale.

7. Cât privește căile de atac împotriva hotărârilor judecătorești, inclusiv revizuirea, acestea reprezintă un remediu posibil și necesar față de erorile judiciare care se pot săvârși. O particularitate esențială a revizuirii constituie faptul că, prin natura sa juridică, această instituție nu are drept scop corectarea oricăror erori judiciare, ci doar a celor care vizează circumstanțe noi, neimputabile participanților la proces și instanței de judecată.

8. Prin art. XI pct.16 din Legea nr. 29 din 6 martie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, prin care s-a modificat art.449 din Codul de procedură civilă, a fost exclus un temei de revizuire a hotărârii judecătorești, care, în opinia mea, încălca principiile clarității și previzibilității legii, neretroactivității legii și securității raporturilor juridice.

9. Consider că norma abrogată avea un caracter neclar în aplicare, încălcând principiul clarității și previzibilității. Astfel, în cazul solicitării revizuirii pentru motivul aplicării unei legi declarate neconstituționale de către Curtea Constituțională *până la adoptarea hotărârii judecătorești*, vom fi în prezența aplicării eronate a normelor de drept material, fapt ce constituie temei pentru casarea hotărârii în ordine de apel sau recurs, iar în cazul solicitării revizuirii *după adoptarea hotărârii judecătorești*, se atestă încălcarea principiului neretroactivității legii și stabilității raporturilor juridice.

10. Pentru a garanta respectarea principiului constituțional al clarității și previzibilității legii și pentru a nu leza drepturile persoanei, norma care generează incertitudinea legală urmează a fi anulată.

11. Sunt de acord cu afirmațiile Curții, expuse în hotărâre, că obligația pozitivă a statului este de a institui mecanisme interne de remediere a drepturilor fundamentale încălcate, însă normele care reglementează aceste mecanisme trebuie să fie clare, altfel, norma care creează incertitudine poate genera abuzuri.

12. Astfel, în Hotărârea nr.26 din 23 noiembrie 2010, Curtea a menționat: “Pentru a corespunde celor trei criterii de calitate – accesibilitate, previzibilitate și claritate – norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele acestei conduite. În caz contrar, cu toate că legea conține o normă de drept care aparent descrie conduita persoanei în situația dată, persoana poate pretinde că nu-și cunoaște drepturile și obligațiile”.

13. Contrar acestei jurisprudențe și în pofida faptului că CtEDO consideră claritatea și previzibilitatea legii ca principii de bază pentru protecția drepturilor fundamentale, Curtea a declarat că modificarea efectuată este incompatibilă cu Legea Supremă.

14. Sunt de părerea că litera f) a art.449 din Codul de procedură civilă crea premise pentru încălcarea principiului securității raporturilor juridice, deoarece, în cazul solicitării revizuirii pe motivul declarării normei ca fiind neconstituțională *după adoptarea hotărârii judecătorești*, aceste prevederi ofereau posibilitatea să fie revizuite hotărâri judecătorești irevocabile, deși la momentul adoptării acestora exista prezumția constituționalității normelor aplicate, iar instanța nu a comis nici o eroare, ce ar urma să fie soluționată prin admiterea revizuirii.

15. În acest context, nu sunt de acord cu alegațiile Curții, potrivit cărora „[...] caracterul neretroactiv al hotărârilor instanței de jurisdicție constituțională nu poate prevala în situația în care la baza hotărârilor judecătorești sunt puse prevederi legale care contravin drepturilor și libertăților fundamentale și prin efect sunt declarate neconstituționale.”

16. Consider că hotărârile Curții Constituționale nu trebuie să se aplice în raport cu deciziile irevocabile ale instanțelor de judecată emise până la adoptarea acestora, deoarece la data soluționării definitive a cauzei norma a beneficiat de prezumția constituționalității. Incidența deciziei Curții Constituționale într-o atare cauză ar echivala cu negarea autorității de lucru judecat, ceea ce este inadmisibil.

17. Pronunțarea de către Curtea Constituțională a unei decizii, prin care se constată neconstituționalitatea unei norme, nu poate constitui drept temei legal pentru o acțiune în justiție, întrucât crearea situației litigioase presupune modificarea raporturilor juridice existente, extinderea efectelor deciziei Curții pentru trecut.

18. De aceea, în situația în care hotărârea Curții Constituționale este posterioară hotărârii instanței judecătorești, nu pot fi de acord cu alegațiile Curții că „o hotărâre judecătorească, deși definitivă și irevocabilă, nu poate fi considerată legală atât timp cât se întemeiază pe un act normativ contrar prevederilor Legii Supreme”, deoarece aceste alegații contravin prevederilor legii.

19. În acest sens este relevant art.7 din Codul jurisdicției constituționale, care statuează că orice act normativ, precum și orice tratat internațional la care Republica Moldova este parte, se consideră constituțional până când neconstituționalitatea lui va fi dovedită în procesul jurisdicției constituționale, cu asigurarea tuturor garanțiilor prevăzute de prezentul cod.

20. În hotărârea nr.16 din 12 iunie 2007, Curtea a conchis că, potrivit teoriei generale a dreptului privind aplicarea actului normativ în timp, legea adoptată se bucură de prezumția constituționalității, ca și orice alt act al unei autorități publice, care este prezumat legal până la infirmarea acestui fapt.

21. Potrivit art.140 din Constituție, precum și art.28 alin.(2) din Legea cu privire Curtea Constituțională, legile și alte acte normative sau unele părți ale acestora devin nule *din momentul adoptării* hotărârii corespunzătoare a Curții Constituționale.

22. De asemenea, art.26 alin.(7) din Legea cu privire la Curtea Constituțională prevede că hotărârile Curții Constituționale produc efecte numai pentru viitor. Prin urmare, actul normativ declarat de către Curtea Constituțională ca fiind neconstituțional nu produce efecte retroactive, ci doar pentru viitor.

23. După cum demonstrează practica judiciară, majoritatea cererilor privind revizuirea unor hotărâri judecătorești pentru temeiul în cauză au fost respinse de către instanțele de judecată reieșind din principiul neretroactivității actelor Curții Constituționale.

24. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în repetate rânduri, s-a referit la aceste principii.

25. În cazul *Brumărescu contra României* Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reiterat că securitatea raporturilor juridice presupune respectarea principului autorității lucrului judecat - *res judicata*. Unul din aspectele fundamentale ale preeminenței dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care cere, printre altele, ca atunci când instanțele judecătorești dau o apreciere finală unei chestiuni, constatarea lor să nu mai poată fi pusă în discuție.

26. În cazul *Duca contra Moldovei* Curtea a subliniat că securitatea raporturilor juridice presupune respectarea principiului autorității lucrului judecat, care presupune că nici o parte nu este în drept să solicite revizuirea unei hotărâri definitive și obligatorii întru obținerea unei reexaminări și a unei noi soluții în cauză. Competența de revizuire a instanțelor superioare ar trebui să fie exercitată pentru a corecta erorile judiciare și omisiunile justiției, dar nu pentru a efectua o nouă examinare.

27. În cazul *Popov contra Moldovei*, Curtea Europeană a menționat că redeschiderea procedurilor din cauza apariției unor circumstanțe noi nu este, în sine, incompatibilă cu Convenția. Mai mult, articolul 4 al Protocolului nr.7, în mod special, permite statului să corecteze omisiunile justiției în procedura penală. Totuși, deciziile de a revizui hotărâri judecătorești irevocabile trebuie să fie în conformitate cu criteriile legale relevante, iar folosirea necorespunzătoare a unei astfel de proceduri poate fi contrară Convenției [...].

28. În cazul *Lenskaya contra Rusiei*, Curtea a menționat că oricare legislație nouă trebuie în principiu să fie aplicată doar pentru viitor. O singură excepție de la acest principiu este posibilitatea aplicării doar în materia penală.

29. Consider că nu este pertinentă analogia, invocată în hotărârea Curții Constituționale nr.16 din 25 iunie 2013, cu situația vizată de art.449 lit. h) din Codul de procedură civilă, care prevede că *revizuirea poate fi declarată și în cazul în care Curtea Europeană a constatat, printr-o hotărîre, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale care poate fi remediată, cel puțin parțial, prin anularea hotărârii pronunțate de o instanță de judecată națională*. Situația prevăzută de lit. f) a art.449, care a fost abrogată, este total diferită, întrucât nu implică remedierea unor erori judiciare sau omisiuni ale justiției; instanța judecătorească nu a comis o eroare, deoarece a aplicat legea, care, la momentul pronunțării hotărârii judecătorești, se prezuma a fi constituțională.

30. În baza celor expuse, consider că prevederile Art. XI pct.16 din Legea nr.29 din 6 martie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative Curtea Constituțională trebuia să le recunoască constituționale.

Aurel BĂIEȘU

Judecător al Curții Constituționale

25 iunie 2013